

el-MELİKÜ'S-SÂLİH, Ebü'l-Hays
(أبو الخيش الملك الصالح)

Ebü'l-Hays el-Melikü's-Sâlih İmâdüddin İsmâil b. el-Melikü'l-Âdil Muhammed b. Eyyûb (ö. 648/1251)

Eyyûbiler'in Dimaşk kolu hükümdarı
(1237-1238, 1239-1245).

Muhtemelen 598'de (1202) doğdu. I. el-Melikü'l-Âdil'in oğludur. el-Melikü'l-Eşref Mûsâ'nın saltanatının son yıllarında kardeşi el-Melikü's-Sâlih Dimaşk'ta hüküm sürüyordu. el-Melikü's-Sâlih, babası I. el-Melikü'l-Âdil'in hükümdarlığı döneminde onun adına Sevâd ile Busrâ'nın idaresini üstlenmişti. Kardeşi el-Melikü'l-Muazzam İsmâ'nın hükümdarlığı zamanında da aynı görevi yürütüyordu. 630'da (1232-33) el-Melikü'l-Kâmil'in maiyetinde Anadolu Selçukluları'na karşı giriştiği ve Âmid'in zaftıyla sonuçlanan savaşlara katıldı. el-Melikü'l-Eşref'in Dimaşk'ta 4 Muharrem 635'te (27 Ağustos 1237) ölümü üzerine onun vasiyetine uyularak Dimaşk'ın yönetimi el-Melikü's-Sâlih'e verildi. Fakat el-Melikü's-Sâlih'in çok muhteris bir kimse olduğunu bilen el-Melikü'l-Kâmil Dimaşk'ı ona bırakmayı doğru bulmadı; şehri dört ay sonra kuşattıysa da Sevâd ve Busrâ'nın yanında Ba'lebek ve Bikâ'ı kendisine bırakarak Dimaşk'ı alabilirdi (9 Cemâziyelevvel 635 / 28 Aralık 1237). el-Melikü's-Sâlih bu olayın ardından Ba'lebek'e çekildi; ancak Necmeddin Eyyûb'un, babası el-Melikü'l-Kâmil'in ölümüyle (Receb 635 / Mart 1238) onun yerine geçen kardeşi II. el-Melikü'l-Âdil'i tahtından uzaklaştırmak için Mısır'a hareket etmesi üzerine el-Melikü's-Sâlih Humus Meliki el-Melikü'l-Mücâhid Şirküh ile iş birliği yaparak Dimaşk'ı muhasara etti ve Safer 637'de (Eylül 1239) şehri ele geçirdi. Bu sırada Dimaşk'taki birçok dükkân ve ev harap oldu. Necmeddin Eyyûb, el-Melikü's-Sâlih'in Dimaşk'a saldırdığını öğrenince geri döndü. Fakat askerlerinin birçoğu onu terketti. Kendisi de Ürdün ve Kerek hâkimi el-Melikü'n-Nâsır Dâvûd b. İsmâ'ya esir düşerek hapse atıldı. Ancak çok geçmeden kurtuldu ve kendisine tâbi olan Mısır emirlerinin davetiyle oraya gitti. Kardeşi II. el-Melikü'l-Âdil'in yerine yönetimi eline aldı, el-Melikü's-Sâlih de Dimaşk'ta yerleşti. Bundan sonra hânedan mensupları arasındaki mücadeleye Mısır ve Suriye'de karışıklıklara sebep oldu.

641'de (1243) Necmeddin Eyyûb ile el-Melikü's-Sâlih arasında barış için karşılıklı elçiler gönderildi. Fakat Necmeddin Ey-

yûb'un bu davranışında samimi olmadığı anlaşıldı. Necmeddin Eyyûb, el-Melikü's-Sâlih'e karşı koymak için Ürdün ve Kerek hâkimi el-Melikü'n-Nâsır Dâvûd ile anlaştı. İsmâil büyük bir kuvvetle el-Melikü'l-Âdil'e yardım için yola çıktıysa da Fevâre'de bozguna uğradı. el-Melikü's-Sâlih bu iki güçlü rakibe karşı Akkâ'daki Haçlılar'la birleşmekten başka çare bulamadı. Necmeddin Eyyûb'u mağlûp etmeleri şartıyla Kudüs'le birlikte daha önce hristiyanların elinde bulunan Sayda, Taberiyeye, Safed, Kevkeb ve Askalân'ı onlara verdi. Ancak askerlerinin çoğu kendilerine verilen emirleri dinlemeyip karşı tarafa geçti ve Gazze-Askalân arasında Haçlılar'la çarpıştı. İsmâil ile birlikte müttefiki Kerek hâkimi Dâvûd ve Haçlı ordusu yenildi, bir kısmı öldürüldü, bir kısmı esir düştü, kalanlar Askalân'a sığındı (16 Cemâziyelevvel 642 / 20 Ekim 1244). Kudüs geri alındı. Haçlılar'la birlikte hareket eden el-Melikü's-Sâlih, Necmeddin Eyyûb tarafından kuşatılan Dimaşk önlerinde de Necmeddin Eyyûb'un kuvvetlerine mağlûp oldu ve Dimaşk ile bazı yerler Necmeddin Eyyûb'un eline geçti (Cemâziyelevvel 643 / Ekim 1245). el-Melikü's-Sâlih Ba'lebek ve Busrâ civarına çekildi. Ertesi yıl bu iki şehir de onun hâkimiyetinden çıktı.

Diğer taraftan Hârizmliler, Dimaşk'ın alınmasında Necmeddin Eyyûb'a yardım ettikleri halde karşılığını alamadıkları için ondan yüz çevirip el-Melikü's-Sâlih'le birleştiler. el-Melikü's-Sâlih de onlara dayanarak ikinci defa Dimaşk'a doğru yola çıktı ve şehri ele geçirdi (644/1246). Necmeddin Eyyûb diğer hânedan mensuplarından yardım istedi. Halep nâibi ve Humus emiri, Hârizmliler'den çekindikleri için Necmeddin Eyyûb'a yardım etmek üzere bir ordu hazırlayıp el-Melikü's-Sâlih ile savaşmak amacıyla harekete geçtiler. Bunu haber alan Hârizmliler Kerek hâkimi İsmâil ile iş birliği yaptılar, fakat Mercüssuffer'de ağır bir yenilgiye uğradılar. Bütün Arap dünyası Hârizimli askerlerin bölgeyi terketmesiyle bayram etti. Böylece Dimaşk tekrar Necmeddin Eyyûb'un eline geçti. el-Melikü's-Sâlih Halep'e kaçtı ve buranın hâkimi el-Melikü'n-Nâsır II. Yûsuf'a sığındı. Necmeddin Eyyûb, Halep hâkiminden el-Melikü's-Sâlih'i kendisine vermesini istediysede de bir sonuç alamadı. Ba'lebek de Necmeddin Eyyûb'un eline geçti. el-Melikü's-Sâlih'in oğulları ve hanımları teslim alındı, veziri Emînüddevle ve onun üstâdüddârı Nâsîrüdîn esir olarak Mısır'a gönderildi. el-Melikü's-Sâlih, II. Yûsuf'la birlikte Turan Şah'ın intikamını almaya ve Mısır'ı ele

geçirmeye kalktıysa da Kürâc denilen yerde mağlûp oldu (Zilkade 648 / Şubat 1251). Esir alınan el-Melikü's-Sâlih Kahire'deki Kal'atülcebel'de bir süre hapsedildikten sonra Memlûkler tarafından Karâfe Mezarlığı'na götürüldü ve orada boğularak öldürüldü (27 Zilkade 648 / 20 Şubat 1251). el-Melikü's-Sâlih cesaret ve kahramanlığıyla tanınırsa da Haçlılar'a yardım ettiği ve müslüman kalelerini onlara bıraktığı için müslüman tarihçiler tarafından zalimlikle itham edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Sibt İbnü'l-Cevzi, *Mir'âtü'z-zamân*, bk. İndeks; Ebû Şâme, *ez-Zeyl 'ale'r-Ravzateyn*, s. 145, 175, 178; İbn Hallikân, *Vefeyât*, V, 82-84; İbn Vâsil, *Müferriçü'l-kürûb*, bk. İndeks; Ebü'l-Fidâ, *el-Muhtaşar fi ahbârî'l-beşer*, Beyrut 1381/1961, II/6, s. 61-73, 75, 77-78; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XXII, 134-137; S. Painter, "The Crusade of Theobald of Champagne and Richard of Cornwall", *A History of the Crusades* (ed. R. Lee Wolff - H. W. Hazard), London 1969, II, 473-474, 478-483; M. C. Şehabeddin Tekindağ, "Melikü's-Sâlih", *İA*, VII, 679-680; D. S. Richards, "el-Şâlih 'İmâd al-Din", *EP* (İng.), VIII, 987-988.

EBÜ'L-FAZL HATİBİ

el-MELİKÜ'S-SÂLİH, Eyyûb
(الملك الصالح أيوب)

Ebü'l-Fütüh el-Melikü's-Sâlih Necmüddin Eyyûb b. Muhammed (ö. 647/1249)

Eyyûbî hükümdarı
(1240-1249).

24 Cemâziyelâhîr 603'te (26 Ocak 1207) Kahire'de dünyaya geldi. el-Melikü'l-Kâmil Muhammed'in Sudanlı bir câriyeden doğan büyük oğludur. el-Melikü'l-Kâmil 625 Şâbanında (Temmuz 1228) sefere çıkarken onu Kahire'de saltanat nâibi olarak bıraktı. el-Melikü'l-Kâmil'in hanımı, oğlu Ebû Bekir'in (II. el-Melikü'l-Âdil Seyfeddin) veliahtlığını sağlamak için Necmeddin Eyyûb'un daha babasının sağlığında sultanlığı eline geçirmek istediği ve bu sebeple 1000'den fazla memlûkü emrinde tuttuğu dedikodusunu yayarak hükümdarla arasını açmaya çalıştı. el-Melikü'l-Kâmil Kahire'ye dönünce Necmeddin Eyyûb'u Kahire'den uzaklaştırmak amacıyla Suriye'ye gönderdiği bir ordunun başına, daha sonra da Âmid (Diyarbakir) ve Hısnıkeyfâ (Hasankeyf) melikliğine getirdi. Eyyûb, Anadolu Selçuklularının Urfa ve Harran gibi el-Cezîre'nin önemli şehirlerini ellerine geçirmesi üzerine yapılan savaşlarda büyük yararlıklar gösterdi ve eski topraklarına ilâveten geri alınan Urfa ve Harran'la birlikte Rakka,